

VINDBRUK – LANDSKAP – KULTURMILJÖ

Britta Wennstedt Edvinger
britta@arkeologacentrum.se

TID

- Hur kulturvärde skapas.
- Alla landskap förändras.
- Tillvänjning sker.

PERSPEKTIV

- Uppmärksamma subjektets roll vid bedömning av vindbrukets kulturmiljö- och landskapsbildspåverkan,
- Kvantifiera påverkansanalyser som grund för fastställelse av vindbrukets kulturmiljöpåverkan.

Landskap

- Ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer (Europeiska landskapskonventionen)
- Miljöbalk (SFS 1998:808)
- Estetik?
- Nyttiggörande?

- Fågelperspektiv ("universellt förnuft"),
- Allt är ständigt närvarande, alltid likadant,
- Landskap=enhet,
- Skikt i ett GIS.
- Lokalt/traditionellt perspektiv,
- Landskapet vecklar ut sig med våra rörelser genom det,
- Landskap=process,
- Noder i ett nätverk.

Kulturmiljö

- Kulturmiljö: hela den miljö som har formats av oss människor genom tiderna, från enskilda byggnader till hela landskap.
- "Alla miljöer är kulturmiljöer utom...."
- Vildmark? Orördhet?

Hur kulturvärde skapas

- Resultat av eller spår efter människors verksamhet,
 - Ålder (tillkomsttid),
 - Antal (unikt),
 - Antal (representativt).
-
- Syfte? Monument?
 - Estetik?

Foto: RAÄ KMB

Foto: RAA KMB

Arheoloģiskais piemineklis

18

Vindmannen

Vindbruk

- Antiken: vindbaserade lösningar för jordbrukets behov (bevattning),
- 600-talet e.Kr: väderkvarnar i Persien,
- Medeltiden: väderkvarnar i Sverige,
- 1980-talet: modernt vindbruk för elproduktion i Sverige.

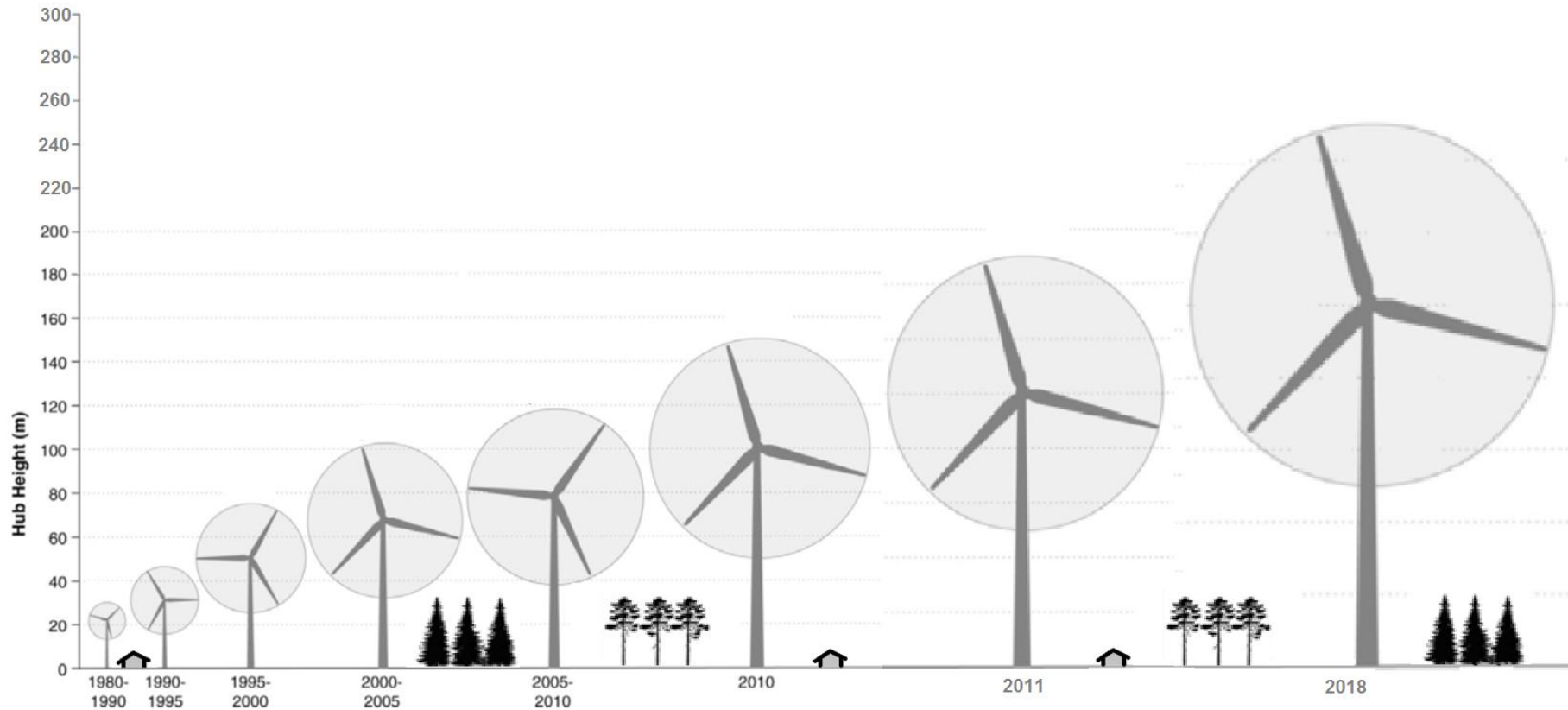
Vindkraft och kulturvärde

- Vindpark = kulturmiljö,
- Framtidens kulturminnen skapas i dag,
- Vindpark år 2018 – fornlämning före år 2200.
- I dag: äldre tiders anläggningar för kraftproduktion skyddas i lagstiftning,
- Exempel: vattenkraftstationer, kolningslämningar, väder- och vattenkvarnar , grunder efter sådana, häst- och oxvandringar,
- Vanliga skyddsbestämmelser avseende kraftproduktion: fornlämning, byggnadsminne, riksintresseområde.
- Kolning och vindbruk.

Nyckelfaktorer för inordning i kulturmiljöer och landskap

- 1. Vindkraftverkens egenskaper:** storlek, rörelsemönster, utformning, färgsättning, hinderbelysning.
- 2. Placeringen i landskapet** och omgivningens egenskaper: topografi, markslag, vegetation, landskapskaraktär, komplexitet, befintliga anläggningar.
- 3. Beträktarens – subjektets – inställning:** relation till platsen, förväntningar, klimathotet, hållbarhet... och ålder!

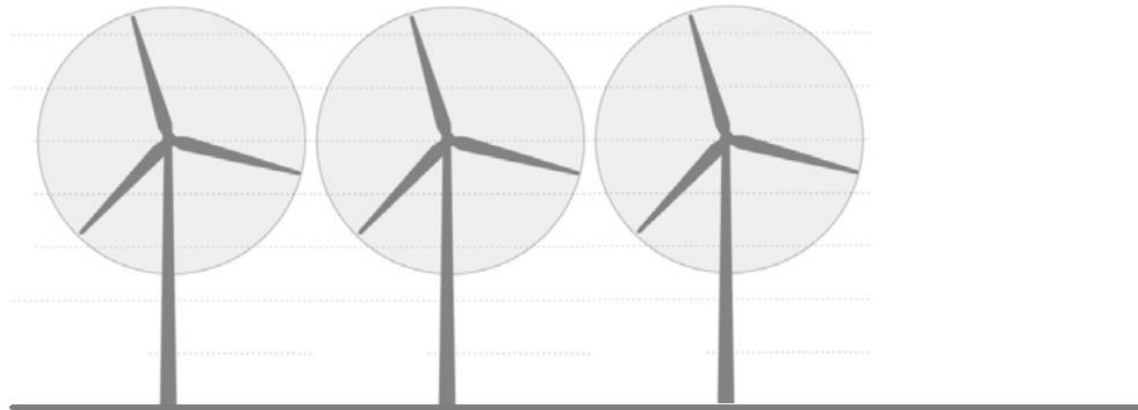
Vindkraftverkens evolution

Efter Delphi234 - Eget arbete, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21933218>

Nackdelar ur kulturmiljösynpunkt

- Storlek och ...
- inbördes avstånd.

Fördelar ur kulturmiljösynpunkt

- Flexibilitet,
- Kort livslängd: 30 år – jfr KMV (istid-istid),
- Små markingrepp – jfr vattenkraft,
- Ingen ändring av markanvändning,
- Utmarker i vindutsatta lägen – ofta ointressanta för människor, historiskt och i dag,
- Inga alls eller endast få permanenta skador som inte kan återställas.

Anpassning och hänsyn till kulturmiljö och landskap

Kulturresevat MB	Kommunala kulturmiljöer (ÖP, KMP)
Kulturmiljövårdens riksintresseområden MB	Länsintresseområden (KMP)
Kyrkomiljöer KML	Planbestämmelser PBL
Byggnadsminnen KML	Områdesbestämmelser PBL
Fornlämningar – Fornvårdsobjekt KML	Naturvårdens områdesskydd m.m. MB
	Landskapsbildsskydd NVL

Exempel på känsliga landskapstyper

Landskapstyp	Betydelse	Motivering
Monumentala landskap	Tydligt gestaltade uttryck för makt: Herrgårdslandskap och -miljöer, Vissa fornlämningsmiljöer (storbögar från brons- och järnålder), Många kyrkomiljöer.	Känsliga för konkurrens av moderna anläggningar som utmanar ordningen och försvårar tolkningen av maktspråket.
Ålderdomliga landskap	Ängs- och hagmarker, Övergivna industrimiljöer, Ålderdomliga bymiljöer. Överlappar naturvärden.	Identitetsskapande. Gör regionen attraktiv.

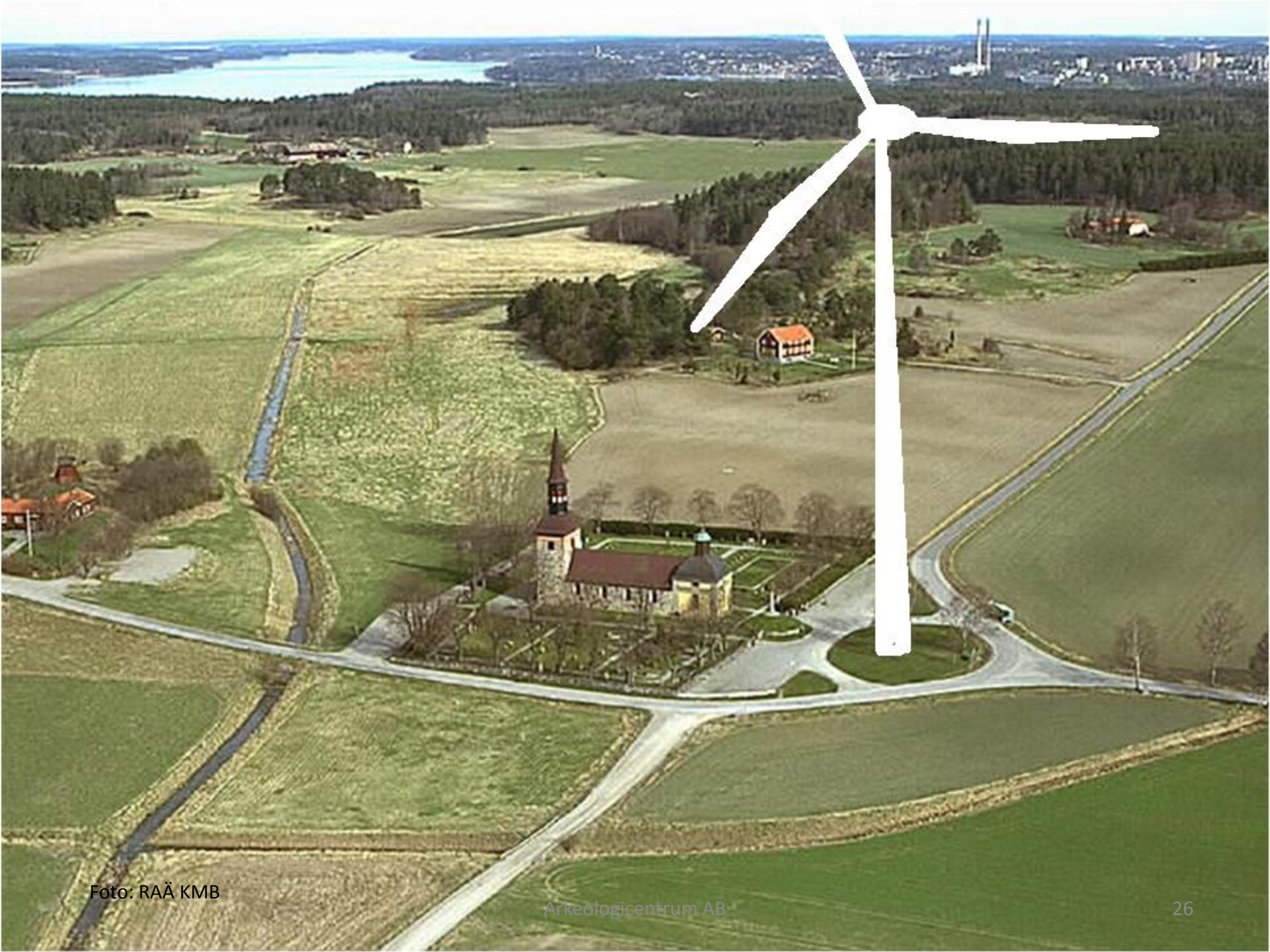
Källa: Vindkraft Norrköping Landskapsanalys 2012-04-26, sid. 26

Beakta sårbarhet och påverkan

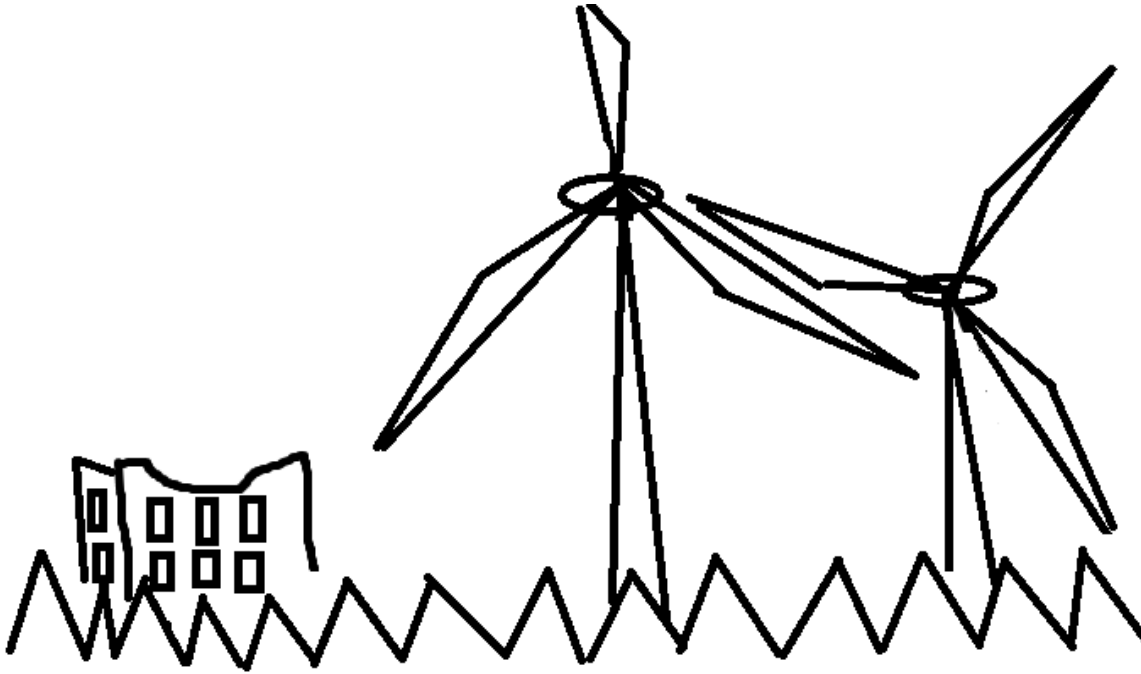
Landskap	Kulturmiljö
Landskapsanalys (naturgeografi)	
Kartläggning av landskapselement och nyckellokaler	• Kulturvärden med särskilt skyddsvärde (RI, KR, BM, kyrkomiljöer), • Kända och potentiella fornlämningar, • Kulturvärden med allmänt skydd (ÖP, KMP, lokala intressen, "övriga kulturhistoriska lämningar").
Fastställande av landskapets karaktär (vardagslandskap/karaktärslandskap)	Miljö- och landskapstyp
Fastställande av landskapets värden: bruks-, upplevelse- och vetenskapligt värde	
Visualisering (fotomontage) – nyckellokaler/noder	

Undvik "påtaglig skada"

- Med uttrycket "påtagligt kan påverka" ... utesluts bagatellartad påverkan. Endast sådana åtgärder åsyftas som kan ha en **bestående negativ inverkan** på det aktuella intresset eller som **tillfälligt kan ha mycket stor negativ påverkan** på detta (s. 30).
- sådana åtgärder skall så långt möjligt undvikas som påtagligt skulle skada värden i sådan ... kulturmiljö som har betydelse från **allmän synpunkt** och som **inte kan återskapas eller ersättas** om den en gång förstörs (s. 32).

Brahehus

Avstånd ruin –VKV ca 1 km

Google Earth 2018-03-31

Arkeologisentrum AB

28

Befintliga VKV i och nära RIKMV

Län	Land- skap	Area km2	Totalt antal VKV	Totalt antal RIKMV	Antal VKV inom RIKMV	Antal VKV inom 1,5 km från RIKMV	% VKV inom 0- 1500 m från RIKMV
I	Gotland	3 184	139	60	8	39	28
F	-	10 475	47	91	4	17	45
N	-	5 454	207	41	8	48	27
-	Öland	1 347	91	35	22	56	86
AC	-	55 432	268	65	0	1	0

Källor: Lantmäteriets GSD (väg- resp. terrängkarta) 2016-01 till 2016-03; RAÄ RI 2016-12.

Helhets-RI MB kap. 4: Öland och Gotland

Tips för minimerad påverkan

- Osynliga VKV eller ingen påverkan = omöjlighet,
- Fysiska ingrepp förstör, synlighet KAN störa – framför allt betraktaren,
- Robusta landskap: skog och hav,
- Harmonisera layout: riktningar och höjder (tornhöjd/turbinhöjd),
- Leta tids- och egenskapssamband och visa att dominans över nyckellokalerna uteblir,
- Avstånd till nyckellokalerna (noder) (10 x totalhöjden),
- Små VKV och få VKV - lätta att placera,
- Ställ krav på leverantörerna.